

Оцінювання сформованості туристських умінь та навичок у майбутнього вчителя фізичної культури

Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки (м. Луцьк)

Постановка наукової проблеми та її значення. У Національній доктрині розвитку фізичної культури та спорту чітко ставиться завдання держави у сфері фізичного виховання й масового спорту – удосконалення системи фізичного виховання в закладах освіти. Забезпечення цього процесу неможливе без реформування та вдосконалення процесу навчання студентів. Як відомо, складовими частинами навчального-виховного процесу є всі види занять, практики студентів і стажування викладачів, спортивні та масові заходи, самостійна робота, навчально-тренувальна робота зі спортивними командами, методична робота викладацького складу, заходи зі створення та вдосконалення матеріальної бази, усі види контролю за рівнем знань, умінь і навичок студентів.

Активний пошук ученими та дослідниками в галузі педагогіки оптимальних способів підвищення якості навчання як у середній, так і у вищій школі вказує на необхідність розробки критеріїв для контролю та оцінювання знань, умінь і навичок [6].

Зазначена проблематика прослідковується в працях Н. Баловсяк, Ю. Бабанського, Є. Бондаревської, А. Гаязова, Г. Гревцевої, А. Леонтєва, В. Жамардія, С. Петренка, Л. Загородньої, І. Корякіної та інших.

Так, у С. Вітвицької (2011) для об'єктивності визначення рівня знань, умінь і навичок використано два поняття, що перебувають у нерозривному зв'язку, – критерії та норми оцінки. Критерії оцінки – показники, які враховуватиме викладач під час оцінювання, а норми оцінки – це опис умов, на які спирається педагог, виставляючи студентів оцінку. В основу визначення рівнів навчальних досягнень (початковий, середній, достатній, високий), загальних критеріїв їх оцінювання й відповідних оцінок (за кредитно-модульною системою в балах) покладаються характеристики змістового, операційно-організаційного та емоційно-мотиваційного компонентів навчальної діяльності студента [1, 234–237].

У психолого-педагогічній думці спостерігаються розбіжності в трактуванні критеріїв оцінювання досягнень студентів. Зокрема, у роботі Р. Карпюка (2008) зазначено чотири критерії: мотиваційний, когнітивний, рефлексивно-діяльнісний, особистісний. Що стосується рівнів сформованості показників кожного критерію, то автор вирізняє високий, середній, низький рівні [3, 308–315].

Означену проблему розглянуто в багатьох працях сучасних дослідників. Так, І. Корякіна (2010) досліджувала критерії та показники готовності студентів до фізичного виховання дітей у дошкільних навчальних закладах. Результатом цієї роботи стало визначення чотирьох критеріїв: мотиваційно-ціннісний, теоретично-когнітивний, рухово-діяльнісний, проектувально-моделюючий. Зі свого боку, кожен критерій складається із шести показників. Такий підхід дає змогу чітко диференціювати рівні сформованості досліджуваного процесу: високий, середній, низький [5].

С. Петренко (2006), досліджуючи проблему підготовки вихователів до формування в дітей дошкільного навчального закладу основних рухових умінь і навичок, виділила три критерії та три рівні професійної готовності: мотиваційний, теоретичний, діяльнісний і високий (оптимальний), середній (достатній), низький (критичний).

Ж. Бережна (2013) у своїй роботі детально визначила та охарактеризувала критерії й показники сформованості професійної компетентності майбутніх тренерів із плавання. Автор розглядає професійну компетентність як інтегральну характеристику особистості, що поєднує рівень необхідних знань, умінь та навичок, здібностей, професійно важливих якостей. Отже, ідеться про такі три критерії сформованості професійної компетентності, як когнітивний, особистісний, діялісно-оперативний.

Найбільш наближеним до нашого дослідження виявилася робота В. Жамардія (2013), який досліджував формування спеціальних умінь та навичок студентів у процесі занять пауерліфтингом. Ураховавши особливості обраного виду діяльності, виділено мотиваційний, когнітивний і діялісний критерії.

Аналіз літератури виявив відсутність чітко розроблених критеріїв оцінки туристських умінь та навичок у студентів.

Завдання роботи – визначити й схарактеризувати критерії та рівні сформованості знань, умінь і навичок у студентів, котрі вивчають туристські дисципліни.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. У Законі України «Про вищу освіту» система внутрішнього забезпечення якості освіти передбачає здійснення таких процедур і заходів:

- 1) визначення принципів та процедур забезпечення якості вищої освіти;
- 2) здійснення моніторингу й періодичного перегляду освітніх програм;

3) щорічне оцінювання здобувачів вищої освіти, науково-педагогічних і педагогічних працівників вищого навчального закладу та регулярне оприлюднення результатів таких оцінювань на офіційному веб-сайті вищого навчального закладу, на інформаційних стендах і в будь-який інший спосіб [2].

На виконання вимог закону педагоги шукають способи покращення якості освіти. В іншому нормативно-правовому документі – Національній доктрині розвитку освіти України в XXI столітті – міститься чітка вказівка на державний стандарт освіти як на основу під час визначення якості освіти [7]. А це, як ми зазначали вище, передбачає розробку критеріїв оцінювання досягнень студента.

Сьогодні дослідники користуються різними визначеннями поняття критерію. Великий тлумачний словник української мови визначає критерій як підставу для оцінки, визначення або класифікацію чогось. У перекладі з грецької мови це поняття означає засіб для судження.

У працях Н. Баловсяк критерії розглядаються як якості, властивості та ознаки об'єкта, на основі яких ми робимо висновки про стан і рівень сформованості цього об'єкта.

Відомий науковець Ю. Бабанський указує на об'єктивний характер критеріїв. За таких умов можливо порівнювати та оцінювати ступінь розвитку досліджуваного явища.

В інших дослідників – Л. Білоусової, В. Валієвої – критеріями виступають ідеальний зразок, еталон. Порівнюючи досліджуваний процес чи явище з таким еталоном, можна встановлювати ступінь відповідності.

У педагогічних дослідженнях важливо використовувати визначення критерію того явища, процесу чи діяльності, що є предметом дослідження. Тому ми визначатимемо критерії сформованості туристських умінь і навичок як критерії спеціальних умінь та навичок майбутнього вчителя фізичного виховання. Поряд із цим дотримуємося принципів простоти й доступності для розуміння та використання критеріїв як викладачами, так і студентами. Основою вибору критеріїв мають бути зміст навчальних програм та специфіка виду занять.

Тому критерієм називатимемо низку тих ознак й обставин, які можна об'єктивно виявити в навчальній діяльності та за їхньою якістю робити висновки про результати навчання.

Отже, для оцінювання якості й рівнів сформованості туристських умінь та навичок у студентів, котрі вивчають туристські дисципліни, ми вводимо такі критерії: особистісний, когнітивний, діяльнісний.

Використання критеріїв доцільне і якісне за умови їх пояснення через показники. Тому детально охарактеризуємо зміст кожного критерію як сукупність ознак предмета дослідження.

Особистісний критерій стосується здібностей, особистих якостей та особливостей характеру студента. Тобто до уваги беремо дидактичні, перцептивні, організаційні, комунікативні, рефлексивні, індивідуально-типологічні, емоційні, мотиваційні, вольові характеристики особистості.

На їх основі можна вивести такі показники особистісного критерію:

- розвиток педагогічних здібностей: передавати отримані знання, уміння, формувати навички, викладати матеріал зрозуміло й чітко, уміти зацікавити учня туристською діяльністю;
- здатність бачити внутрішній світ вихованців для створення комфортних умов у туристському колективі, уміння проводити психологічні спостереження під час туристських заходів, розуміння позиції учня;
- організаторські вміння стосовно колективу, що створює позитивну атмосферу співпраці в системі «суб'єкт-суб'єкт» в умовах автономності туристської групи; уміння організувати себе та дотримуватися внутрішнього розпорядку;
- якість спілкування з дітьми без авторитаризму, педагогічний такт, вербальна техніка;
- уміння аналізувати свою діяльність, самостійність у роботі, самокритичне ставлення до результатів, бажання самовдосконалення та самовиховання;
- дисциплінованість як запорука безпечності туристської діяльності, відповідальність, скромність, емпатійність, креативність;
- готовність до розв'язання педагогічних завдань, емоційна стабільність, упевненість у собі, сміливість, творчість у роботі;
- наявність мети, прагнень, мотивів професійної діяльності, любов до дітей.

Когнітивний критерій показує якість професійних знань, їх системність; уміння до аналізу, узагальнення інформації; відповідність отриманої освіти вимогам державних стандартів освіти, здатність використання знань у практичній діяльності.

Отже, показниками когнітивного критерію вважаємо:

- повноту та ґрунтовність предметних знань, умінь і навичок;
- дидактичну підготовку студента (принципи, закономірності навчання; основні засоби, методи й організаційні форми навчання, особливості їх застосування в туризмі);
- дидактичну інноваційність (знання передового досвіду в галузі предмета, що вивчається; застосування нових методик і технологій навчання);
- розв’язання виховних завдань засобами туризму;
- реалізацію навчальних здобутків із теорії та методики фізичного виховання;
- психологічну підготовку студента (основи загальної й педагогічної психології, психологічні особливості туризму як виду спортивно-оздоровчої діяльності, психологія в умовах автономності туристського походу);
- методичні основи навчання туризму (туризм у системі фізичного виховання, сучасний стан процесу навчання туризму, туризм у загальноосвітній школі, масові заходи у сфері спортивно-оздоровчого туризму).

Діяльнісний критерій використовуємо під час оцінювання спеціальних знань і вмінь застосувати ці знання на практиці. Тому виділимо такі показники діяльнісного критерію:

- засвоєння теоретичного курсу з туризму;
- уміння встановлювати міжпредметні зв’язки дисциплін спортивно-педагогічного блоку;
- активність та відповідальне ставлення до практичної частини туристської дисципліни, своєчасність виконання завдань;
- участь у спортивно-масових позааудиторних заходах;
- підтримка особистої фізичної підготовленості в належній формі;
- уміння керувати педагогічним процесом на заняттях із туризму;
- підбір способів досягнення результату;
- розробка власних проектів;
- здійснення контролюючих функцій.

Характеристика критеріїв і наявність показників дають змогу визначити норми оцінок, тобто словесну чи кількісну вимогу до виконаної діяльності.

Норми оцінок завжди наявні в навчальних програмах. Згідно з кредитно-модульною системою навчання у вищих навчальних закладах оцінювання використовують прийнятим у вищому навчальному закладі чином з обов’язковим переведенням оцінок до національної шкали та шкали ECTS. На основі цього положення ми виділяємо п’ять рівнів сформованості вмінь і навичок (табл. 1).

Таблиця 1

Рівні та оцінки сформованості туристських вмінь і навичок

Рівень досягнень	Національна шкала оцінювання	Шкала ECTS	Кількість балів	Коротка характеристика рівня
Високий	відмінно	A	90–100	Позитивна мотивація студента до занять туризмом, міцні знання, сформовані вміння та навички, висока особистісна характеристика
Достатній	добре	B	82–89	Наявна мотивація до занять, прояв знань, умінь та навичок у стандартних ситуаціях, практична робота виконується за необхідності, розвинуті позитивні якості особистості
Середній	добре	C	74–81	Діяльність студента не виходить за межі необхідного мінімуму на означену кількість балів
Посередній	задовільно	D	65–73	Нестійка мотивація до занять, є проблеми зі знаннями та в практичній діяльності
Низький	задовільно	E	60–64	Відсутня систематичність та якість виконуваних навчальних завдань, поодинокі прояви негативних особистісних якостей

Висновки. Обов'язковим у навчально-виховному процесі є контроль знань, умінь та навичок. Для забезпечення ефективності формування знань, умінь і навичок у педагогіці потрібно з'ясувати критерії оцінки через низку показників. На їх основі робиться висновок про рівень навчальних досягнень студента та, власне, здійснюється оцінювання. Туристська діяльність має свою специфіку. Для її оцінки ми використали особистісний, когнітивний і діяльнісний критерії. Для об'єктивного оцінювання студентів визначено п'ять рівнів сформованості туристських умінь та навичок. Ці рівні адаптовано згідно з кредитно-модульною системою.

Перспективи подальших досліджень убачаємо в розробці системи оцінювання, яка б ураховувала вихідний і кінцевий рівні показників критеріїв.

Джерела та література

1. Вітвицька С. С. Основи педагогіки вищої школи : підруч. за модульно-рейтинговою системою навчання / С. С. Вітвицька – К. : Центр учб. л-ри, 2011. – 384 с.
2. Закон України «Про вищу освіту» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>
3. Жамардїй В. О. Визначення критеріїв та показників рівня сформованості спеціальних умінь і навичок студентів вищих навчальних закладів у процесі занять з пауерліфтингу/ В. О. Жамардїй // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. – Серія : Педагогічні науки. Фізичне виховання та спорт. – 2013. – Вип. 112(1). – С. 129–133.
4. Карпюк Р. П. Професійна підготовка майбутніх фахівців з адаптивного фізичного виховання: теорія та методика : [монографія] / Р. П. Карпюк. – Луцьк : ВАТ «Волинська обласна друкарня», 2008. – 504 с.
5. Корякіна І. В. Визначення критеріїв та показників готовності майбутніх вихователів до здійснення фізичного виховання дітей дошкільного віку / І. В. Корякіна // Вісник Глухівського держ. пед. ун-ту. – Серія : Педагогічні науки. – 2010. – Вип. 16. – С. 42–47
6. Навчальні програми для загальноосвітніх закладів: фізична культура. 5–9 класи. – К. : Вид. дім «Освіта», 2013. – 240с.
7. Про Національну доктрину розвитку фізичної культури і спорту : указ Президента України від 28 верес. 2004 р. № 1148/2004 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1148/2004>

Анотації

У статті подано характеристику критеріїв оцінювання навчальних досягнень студентів. Під час підготовки майбутнього вчителя фізичної культури до викладання туризму в школі постає потреба донести до свідомості студентів систему оцінювання їхніх знань та вмінь. Це сприяє організації процесу навчання та уникненню непорозумінь під час підсумкового контролю. Усі критерії в проведеному дослідженні стосуються не тільки знань, умінь і навичок, здобутих у процесі вивчення предмета, але ще й набутих компетенцій.

Ключові слова: критерії, туристські вміння та навички, учитель фізичної культури, оцінювання, показники критеріїв.

Людмила Чалий. Оценивание сформированности туристских умений и навыков у будущего учителя физической культуры. В статье дана характеристика критериев оценивания учебных достижений студентов. При подготовке будущего учителя физической культуры к преподаванию туризма в школе возникает потребность осознанного отношения к системе оценивания их знаний и умений. Это помогает организовать процесс обучения и избежать недоразумений при итоговом контроле. Все критерии в проведенном исследовании имеют отношение не только к знаниям, умениям и навыкам, полученным в процессе изучения предмета, но и к приобретенным компетенциям.

Ключевые слова: критерии, туристские умения и навыки, учитель физической культуры, оценивание, показатели критериев.

Lyudmyla Chaliy. Rating of Touristskills Formation of a Future Physical Trainingteacher. The article contains description of evaluation criteria of educational achievements of students. During the preparation of future teachers of physical culture to teach in the school of tourism there is a need to bring awareness to the student assessment system for their knowledge and skills. This contributes to the organization of the learning process and to avoid confusion during the final control. All criteria in the study apply not only knowledge and skills gained in the study of the subject, but also acquired skills.

Key words: criteria, touristskills, physical trainingteacher, assessment, criteria indicators.